

RE-FORMATIO

MEDDELELSER OM KIRKELIG FORNYELSE

3/1983

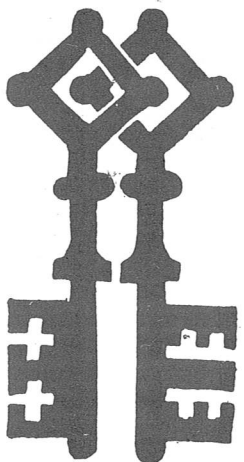
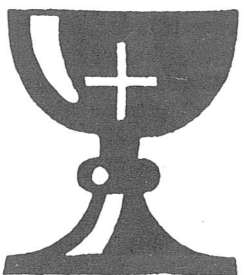
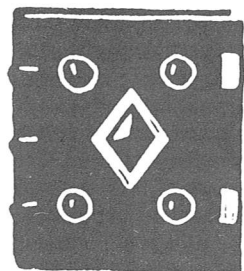
PINSE

HERRE, vor Gud,
vi takker dig,
fordi du på denne dag ved din Helligånd
oplyste de troende hjerter;
giv os ved din Ånd
at vejledes til hele sandheden
og altid at glædes ved Hans trøst,
ved din Søn,
Jesus Kristus, vor Herre,
som med dig lever og regerer
i Helligånds eenhed,
een sand Gud
fra evighed og til evighed. Amen

KOM! GUD HELLIGÅND!

MED denne bøn for 25 år siden begyndte udgivelsen af Re-formatio. Det skete til pinse 1958. Nærværende nummer af Re-formatio er altså et jubilæumsnummer, og vi beder stadigvæk om Helligånden. At bladet har overlevet de 25 år, er vel et under, men, som der står i en salme: Gud er mægtig i de svage! Jeg betragter det også som noget af et under, at de mennesker, der udgav det første nummer af Re-formatio, stadig er medlemmer af Herrens menighed på jorden, og det samme gælder de mænd, der har været redaktører af Re-formatio. Vi behøvede altså ikke at tage gamle artikler frem, men kunne sige til dem: skriv et stykke til Re-formatio, og det har de gjort. Og så peger vi fremad ved at bringe en oversættelse af en artikel fra det svenske blad »kyrkligt MAGASIN»; vi minder om nogle møder og stævner i den kommende tid; og med den største frimodighed og i troen på syndernes forladelse fortsætter vi det arbejde i den danske kirke, som er blevet os betroet, med bønner: KOM! GUD HELLIGÅND!

Knud Christensen
redaktør

»— IGAAR OG IDAG DEN SAMME, JA, TIL EVIG TID»

Ved et Sølvbryllup

EN Sommerdag 1957 — var det vist — rullede Poul Ulsdal og jeg i hans Bil op gennem Jylland. Vor Rejses Anledning har jeg glemt. Men mon ikke vi skulde besøge vor fælles Ven og Medstrider »Lilleper« i Odder Kapellanbolig, nu Rektor for Dronninglund Gymnasium Per Dolmer? I alt Fald, under den Køretur skete det, at et Sted paa Hovedvej 10 blev RE-FORMATIO undfanget.

Jeg nævnede for Poul min længe nærede Tanke om at faa et højkeligt Blad i Gang. Den var han med paa — han ejer jo en fin, skarpt sleben Pen og har altid haft Lyst at skrive. Saa drøftede vi, hvad et saadant Blad skulde hedde. Noget med Reformation? Ja — men ikke, at vi vilde fortsætte det 16. Aarhundredes Reformation, der jo i Realiteten blev en Revo-

lution. Da fik jeg en lys Idé: Ordet »Reformation« kunde vi stave paa Latin: Reformatio = Genformning; og for at sikre os mod Misforstaaelse kunde vi indføje en Bindestreg, saa Bladets Navn blev »Re-Formatio«. Og herved blev det. Og paa Stedet — eller rettere i Forbifarten; for Poul kørte rask — udnævnte han mig til Redaktør og sig selv til fast Medarbejder.

Med Hensyn til Bindestregen: Meget har jeg sat i Gang og slidt med, og meget har jeg bygget op gennem mit 40-aarige Præsteliv, ikke mindst i de 32 Embedsaar her i Varnæs Sogn — idag er det meste deraf smidt til Jorden og kasseret; meget har jeg studeret og skrevet og faaet trykt — tilsyneladende uden, at det har interesseret ret mange. Dog, eet Spor vil ikke kunne udslettes efter mig: At jeg hin Dag i Pouls Bil opfandt den Bindestreg i RE-FORMATIO's Navn. Sikkert er min virkelige Indsats i dansk Kirkehistorie i det 20. Aarhundrede Opfindelsen af denne Bindestreg. Vel er den lille og oversees af de fleste. Men ogsaa her gælder Ordet: »Den, som har Øren at høre med, han høre!«. Thi en bitte, kort Bindestreg kan sige meget, om den staar paa sin rette Plads!

Og Bladet kom i Gang. Just nu til Pinse for 25 Aar siden udsendte vi det første Nummer — som »Broder Smil«, den nuværende Redaktør skrev, da han bestilte denne Artikel: »Til Pinse iaar fejrer RE-FORMATIO Sølvbryllup med Herren«. Det var et stort Arbejde at redigere hvert Nummer. Jeg skrev og skrev. Poul og »Lilleper« dypede ogsaa flittigt deres Penne. Og efterhaanden kom flere gode Skribenter til. Men Arbejdet som Redaktør blev mig for stort, naar ogsaa Embedet skulde passes. Jeg var heller ikke nogen god Redaktør. Og Hvervet medførte

saa mange Tæv fra lokale Embedsbrødre — især ved Præstekonventerne — at det blev pinligt og tog slemt paa Nerverne. Jeg trak mig tilbage. I Stedet fik vi som Redaktør den sindige Børge Riisgaard, nu i Harboør. Og siden har flere andre haft Hvervet, ligesom ogsaa Medarbejderne Tal øgedes, og Broder Knuds fine Kunstnerhaand sørgede for Bladets Udsmykning, og Broder Anders i Skarrild, vor beundringsværdige »Georg Gearløs« nu staar for Trykningen i Danmarks eneste Præstegaards-Trykkeri.

RE-FORMATIO blev et helt Kor af forskelligt klingende Røster, der ikke altid sang det samme, men dog altid vilde det samme — nemlig det, som allerede den gamle Præst i Hygum Thomas Knudsen udtrykte i sin Salme 1569 om Kirkens Alderdom (Salmebogen Nr. 290). 1528 havde han været med til at indføre den nye, lutheranske Lære i Sønderjylland og havde haabet paa en Blomstrings-tid for Kirken under den nye Ordning. Men bittert skuffet blev han ved at opleve, hvad Reformationen — uden Bindestreg! — udartede til. Og han digtede som gammel Mand:

*Den kristelig Kirkes Alderdom
vil jeg her og betænke.*

*Svag er den arme Kristendom,
Alders Brøst monne hende krænte*

*Voldsmænd, Kætteri, Forargelses Svig
med slemme Synder mange
gøre Guds Kirke svag og skrøbelig,
hende vil hver tage til Fange*

*O Jesu Kriste, Mand og Gud,
af Hjertet vil jeg Dig bede:
Se til Din arme, gamle Brud,
hendes Brøst og Rynker lede
med Din Retfærdigheds Kjortel bold
skjul og hende det til Gode hold,
at hun er svag og græder.*

*Din Brud beskærme fra Djævelens List,
fra Vold og Kætters Lære,
trøst hende her i Bedrøvelse al
og før hende ind i Himmerigs Sal
til evig Fryd og Ære.*

Thomas Knudsen vidste nu 40 Aar efter, at den »Frihed« i Kirken, han selv havde været med til at slippe løs, var bleven til Kirkens nye Trældom under Fyrsten, Herremanden, Folket og ikke til »Evangeli lyse Dag«. RE-FORMATIO ved det samme om vor »frie« Folkekirke: At skal dennes »Voldsmænd, Kætteri, Forargelses Svig« fortsat beholde Magten, har vi meget snart ingen GUDs Kirke, men kun noget med Folke-, der heller ikke engang er folkeligt.

Derfor, som den gamle, skuffede Hygum-Præst bad:

O Jesu Kriste, Mand og Gud,

af Hjertet vil jeg Dig bede:

*Se til Din arme, gamle Brud,
hendes Brøst og Rynker lede —*

saadan skal vi ogsaa bede. Og et Led i vor Bøn for Kirken skal være, at vi fortsætter Udgivelsen og Udbredelsen af RE-FORMATIO og gør Bladet endnu bedre. Og »bedre« betyder bl.a., at det bliver mere spidst, mere paagaende, foruroligende — f. Ex. ved, at det bliver Forum for den virkelig til Bunds gaende og fældende Behandling, som vi endnu aldrig har haft af Spørgsmaalet om de saakaldt »kvindelige Præster«.

Til dette kan vi gaa med godt Mod og aabent Visir, fordi RE-FORMATIO nu fejrer Sølvbryllup med HERREN. Og over denne Fest staar som Overskrift det Bibelord om HERREN, at »JESUS KRISTUS er igaar og idag den samme, ja, til evig Tid« (Brevet til Hebræerne XIII, 8). Dette Ord betyder, at vi kan se tilbage paa de 25 Aar, i hvilke det lykkedes at udgive Bladet, med stor Tak til GUD og i Forvisning om, at selvom Abonnenttallet er for lille i Forhold til det, som Bladet staar for, har det alligevel sat sine Spor og udvirket noget i vor Kirke. Thi vi skabte og udgav RE-FORMATIO som et Led i den Tjeneste, vi vilde øve for den Herre JESUS KRISTUS; som et Led i den Liturgi, vi er sat til at celebrere i Kirken — under Messens Offertorium laa jo RE-FORMATIO saa at sige ved Siden af Brødet og Vinen paa Alteret.

Urban Schrøder, redaktør 1958-60

Og Bibelordet betyder, at vi kan trøstigt gaa videre og stærkere tage de Emerner frem, som andre kirkelige Blade tier om. Thi Herren, Han, der selv har fastlagt Kirkens Forma og vil re-formere den, saa tit Mennesker egenmægtigt om-former og derved deformerer den, er den samme idag og imorgen og til alle Tider, som Han var igaar. Han, der lod det lykkes gennem de 25 Aar, forandrer sig ikke nu, da Hans dengang unge, uerfarne Fæstemø er bleven Hans modne Ægtehu-stru. Og Han vil ej heller skifte Sind overfor hende, om hun bliver gammel og rynket — Hans Trofasthed vil altid være den samme og stadigt sende nye Medarbejdere og flere Læsere.

Kun eet kan lukke RE-FORMATIO ude fra HERRENS trygge Lighed med sig selv — nemlig det, som vi har oplevet med adskillige andre kirkelige Blade: At de fulgte med Tiden og »Udviklingen» og en Dag havde glemt den Sag, der i sin Tid satte dem i Gang — de »forlod deres første Kærlighed» og blev »folkekirkelige». Men at RE-FORMATIO aldrig skal begaa samme Synd, er det vor Opgave at sørge for. Udaf vor Forening med HERREN skal vi hente Mod til at være »Systemkritikerne»; de stadige Forstyrre-re af den folkekirkelige Uorden, som ved

at sætte Spørgsmaalstegn, hvor Magthaverne sætter Punktum, tænder HERRENS Lys i Kirken.

Fordi dette Bibelord er sandt: At »JESUS KRISTUS er igaar og idag den samme, ja, til evig Tid», vil vi frimodigt fortsætte med at udgive RE-FORMATIO saa længe, der er Brug for dette Blad. Men desværre synes der idag at være mere Brug for det end, da dets første Nummer kom. Derfor, lad os folde vore Hænder, skære Pennen til og tage fat, rede til at tage de Tæv, det vil koste! Vi er jo ikke ude i eget Ærinde. Og vi gaar videre under Salmeversets Forjættelse:

*Foragter ej de ringe Dage!
Det lykkes skal, som skreven staar:
Velsignes skal de Hænder svage,
som lagde Grund med bange Kaar.
De sætte skal paa Taget Krans
og folde sig i Lysets Glans.*

Kære RE-FORMATIO! Jeg, Din Fader, lykønsker Dig til Dit Sølvbryllup med HERREN. Vær Ham altid en trofast Hustru! Da skal Du aldrig savne Hans Trofasthed.

Sct. Josefs Hus i Varnæs
paa Hvide Søndag 1983.

Din Fader Urban

EN PASTOR EMERITUS GÅR I KIRKE

JEG var meget spændt på, hvordan det ville være søndag efter søndag at stå i »det almindelige præsteembedes» tjeneste i Guds hus — efter i over 42 år at have tjent i »det særlige præsteembede». Det er gået meget bedre, end jeg havde ventet! Selvfølgelig savner man ofte sin gamle tjeneste og er glad, når man får lov at hjælpe andre præster med at overtage en gudstjeneste. Mest savner jeg nu fællesskabet med en menighed; en vis ensomhed vil enhver emeritus nok komme til at opleve, selv om han kom-

mer til at bo et godt sted. Ikke mere at have en kirke, som på en særlig måde er »ens egen», fornemmes også som et savn.

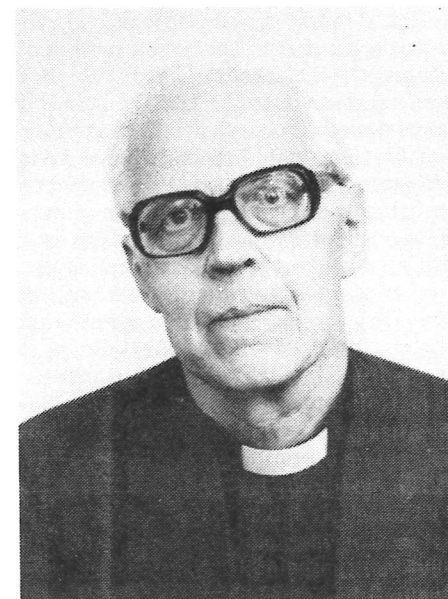
Men det er sandt, det er gået bedre, end man kunne vente; der er i hvertfald to kirker ikke langt fra vores bopæl, hvor vi med glæde deltager i gudstjenesten. — Når jeg i det følgende nævner en række negative erfaringer fra vores kirkegang, vil jeg bede læserne helt opgive forsøg på at stedfæste dem, for jeg har bevidst blandet helt lokale erfaringer sammen med andre fra kirkegang under korte be-

søg i andre egne. En ret stor omegns kirker, hvor vi har været på gæstebesøg for at orientere os om »den kirkelige geografi» i dette hjørne af landet, er også med blandt disse oplevelser.

Jeg vil begynde med at nævne een bestemt erfaring, som nok vil overraske højkirkelighedens kritikere; men som dog ikke overraskede mig selv! Min glæde over den gedigne, lutherske højmesse med alle de klassiske led, som jeg selv fik lov at fejre i op imod halvdelen af min præstetid, er helt uforandret. Det er mig stadig ubegribeligt, at ikke alle præster får den indført så hurtigt, det er muligt. Men disse ekstra led i messen kan undværes; på en mærkelig måde er det alligevel prædikenen, der til syvende og sidst er det vigtigste. Dette skal forstås på den måde, at er man tryk med hensyn til forkyndelsen, der lyder, så gør det ikke så meget med det andet. Ja, det er da dejligt at gå i kirke, hvor nadverritualet af 1912 følges, hvor de korrekte messeklæder bruges, og hvor trosbekendelsen syn-ges. Men vi går også i kirke et sted, hvor meget ser anderledes lavkirkeligt ud, og det gør ikke noget, for der lyder en god og ægte bibelsk forkyndelse, og der syn-ges fine salmer.

Omvendt kan vi også gå i kirke et sted, hvor der lyder et smukt sunget kyrie, gloria og halleluja; men vi gør det alligevel ikke, fordi vi ikke har denne tryk-ghed under prædikenen. Et helt andet sted, hvor der i nadverliturgien bruges en god præfation, og hvor den klassiske helligsang syn-ges, kan vi simpelthen ikke holde ud at komme, fordi præstens prædiken nærmest må betegnes som »sækular-theologisk». D.v.s. at alle de gamle kristne ord stadig lyder; men en theolog kan i hvert fald høre, at alt får et nyt fortegn eller en drejning. Den trofaste indremissionske menighed kan sikkert ikke høre det — endnu!

Disse erfaringer vil ikke sige, at jeg har mistet troen på den rette liturgis store betydning. Ret liturgi er en del af ret lære, og den vil derfor også en dag bære

Poul Ulsdal, redaktør 1977-79

den rette læres gode frugt i troens vækst i mennesker. Men den gode liturgi kan også blot være noget »fint», noget æstetisk, mest af musikalsk karakter, noget udvendigt, der ikke hænger sammen med en ret prædiken og med messens virkelige indhold, den »realpræsens», d.v.s. Kristi sande nærvær i messen fra først til sidst, som kulminerer i »det allerhelligste sakramente».

Ellers må det siges, at vi de mange steder, vi har været i kirke, næsten ikke har mødt direkte vranglære eller polemik imod teksten; men det kan være et tilfælde. Jo, eet sted hørte vi en præst holde en rigtig feminist-prædiken, hvor han ganske ublufærdigt underkastede sig den moderne feminisme dogmer, han logrede nærmest for samfundets nye »herrer». Meget pudsig var det, at han tillagde kvinden nogle egenskaber, som f.eks. Sigrid Undset, der på en måde har beskæftiget sig med det spørgsmål fra sin første til sin sidste bog, altid tilregner manden — hvad jeg selvfølgelig også altid har gjort!

Det er måske også en tilfældighed, når vi nogle gange har oplevet en særlig udpræget »folkekirkelig» indstilling hos præster af nærmest KFUM'sk eller mild indremissionsk observans. Hos andre er den blot en selvfølgelighed; her virkede den næsten demonstrativ. Vi blev slået af en helt iøjnefaldende modtagelse af nogle barnedåbsfolk. Dåben blev ikke indledt med en kort bibelsk tale om dåben, men med en ganske særlig velkomsthilsen. Det var, som om den i hele den kristne kirke rådende anfægtelse med hensyn til barnedåben i en mere og mere afkristnet verden frem for alt skulle afvises. I det ene tilfælde virkede det helt grotesk, idet præsten, da han første gang vendte sig mod menigheden, sagde omtrent følgende: »Rigtig hjertelig velkommen til gudstjeneste alle sammen. En særlig velkomst til jer, der skal have barnedåb i dag. Herren være med jer», hvorefter vi måtte svare med ritualets ord: »Og med din ånd» ....

Jeg vil her se bort fra, hvor håbløst umulig og irriterende den form for hilsen er; det skulle alle vide, der kender tilsvarende »velkomster» fra formænd i missionshuse og forsamlingshuse. Nej, det fantastiske er, at en sådan hjertelig modtagelse i virkeligheden udtrykker det modsatte af det, som præsten havde til hensigt. Når kirken netop *ikke* bruger den slags særlige velkomstord, er grunden, at det er en selvfølgelighed, at dens medlemmer bringer deres børn til dåb. Det forholder sig som i vore jordiske hjem, hvor det er en selvfølgelighed, at børnene er velkomne; det er ikke nødvendigt at sige det, ja *de* er altid så meget hjemme, at de har det privilegium ikke engang at skulle banke på! Egentlig var denne præsts »varme» velkomst fornærmende.

Fornemmelsen af folkekirkelig servilitet har jeg også fået et par gange, hvor jeg overværede den form for »massedåb», man kan komme ud for i store bysogne. Måske er det en overfortolkning, men jeg ser endnu for mig præsten stå smilende og nærmest vinkende det store dåbsfølge

ud af kirken, medens den beskedne rest kirkegængere pænt måtte stå op og næsten lade sig begribe af de udvandrede. For en tid siden oplevede vi en anden form for »folkekirkelig teologi» også på nærmest indremissionsk grund. Inden nadveren lavede præsten en slags fælles skriftemål, idet han knælede på skamlen og i et vældigt tempo bad en ganske kort bøn, vi ikke kunne høre, hvorefter han højtideligt tilsagde *alle* kirkegængerne deres synders forladelse — endda i Fadrens og Sønnens og Helligåndens navn. Måske var det bare tankeløshed; men rent historisk var det vist denne form for »generalabsolution», der var årsag til de gamle pietisters afstandtagen fra skriftemålet. Vi var ellers ikke flere til stede, end vi kunne have knælet under en ordentlig syndsbe kendelse og ligeledes knælende have fået en personlig absolution. — Den dag mindedes jeg en ret kendt tidehvervspræst, der over for mig udtalte ønsket om at få indført et kyrie i højmessens, hvorefter han så kunne tilsige alle kirkegængerne deres synders forladelse. Men det er dog endnu værre, hvad en kendt missionspræst lavede for nogle få år siden, da han viiede et par, hvor den ene var fraskilt: han startede hele handlingen med en slags »skriftemål», hvor han tilsagde alle de betuttede bryllupsgæster deres synders forladelse!

Vi har vist alle mødt eksempler fra moderne prædiken, der går ud på at gøre apostlene og andre bibelske skikkelser lige så sølle som danske folkekirkekristne. Ikke mindst på den baggrund har jeg i mange år kunne lide at sige f.eks. »den hellige Paulus», undertiden en nyttig provokation. For nylig gik det ud over den hellige Jomfru Maria. Som led i en — også noget modeagtig — udmaling af usselheden i stalden i Betlehem understregede præsten stærkt, at Jesus endda var født udenfor ægteskab! Det, der generede mig, var ikke blot, at det var løgn; det forklarer den hl. Mattæus udførligt. Nej, det frækkeste var egentlig, at sådan et udtryk ville præsten aldrig vove at bruge,

når en eller anden »fyr» kom med sin »pige» og ville have »ungen» døbt. Eller mon han vovede på besøg i et hjem at tale om døtrenes uægte børn, fordi de levede papirløst? Eller turde han skrive sådan i avisen? Men på prædikestolen — og om Maria går det an! Når vore julesalmer taler om usselheden i stalden, er baggrunden jo overbevisningen om, at det var Gud, der var på jorden i det barn. Her er man lysår borte fra den så moderne tale om »solidaritet». Når »Seidelinerne» på lignende måde kalder Josef og Maria »forlovede», bliver »solidariteten» blot det, at »de jo skulle have en lille», som vor tids forlovede skal det .... Men denne »moderne» oversættelse er allerede håbløst gammeldags, for hvem er »forlovede» i dag?

Tidens mode møder man også i mange præsters næsten demonstrative tale om de fattige, de sultne, de elendige o.s.v. Ikke mindst i kirkebønnen fortæller de højtlønnede folkekirkepræster — i en forbavsende analogi med en vis farisæers bøn i templet — om deres brændende kærlighed til de lidende.

Engang var vi til en skøn julekoncert, der var sat ind i en vis liturgisk ramme, uden prædiken. Den indledtes af præsten med en art velkomst, hvor han brugte det udtryk, at alt det gode og kristelige, vi nu skulle høre, skulle vi høre »sammen med» og »i fællesskab med» alle elendige, og så fik vi hele remsen, der viste, at præsten sandelig ikke glemte nogen. Dette »sammen med» fornemmedes som det rene fup, for der var ingen af dem til stede; der blev heller ikke bedt for dem eller samlet penge ind til dem. Det hele virkede blot som en demonstration af præstens sociale og medmenneskelige indstilling.

Fra vore »kirkevandringer» har vi indtryk af en vis opløsning af gudstjenestens liturgi. De såkaldte »forsøgsgudstjenester» er jo forlængst en saga blott; de blev næsten aldrig andet end en enkeltstående mediebegivenhed. Men tilbage er der et vist liturgisk kaos, idet yngre præ-

ster i hvert fald har lært, at de egentlig må gøre, som de vil. Alle mulige ting laves om, ofte kun små ting, men altid uden nogen form for konsekvens — et udtryk for, at intet er gennemtænkt og at man intet har læst om de dele. At holde gudstjeneste er noget, som man kan »af sig selv» .... Også salmevalget kan røbe noget derom; det kan undertiden være helt i skoven. På en adventssøndag sang vi to af Ingemanns morgensalmer lige efter hinanden, »Lysets engel går med glans» og »Nu titte til hinanden»! Det er en hel lise at komme i kirke, hvor man ikke bliver plaget af alle disse dilettantiske nyopfindelser.

Blandt de næsten komiske eksempler hører et sted, hvor præsten under hele den første og sidste salme stod for alteret, men vendt mod menigheden! Ellers breder skikken sig meget, at kirkens introitus kun bliver navnet på et stykke musik, for præsten sidder i kirken i god tid forinden og går først op til alteret, når han skal knæle på skamlen under indgangsbønnen — og så tilbage i lænestolen igen! Så op og »nuppe kollekten og epistelen» og igen tilbage i stolen og sådan hele tjenesten igennem. Jeg gør opmærksom på, at dette helt givet intet har at gøre med moderne romersk gudstjenesteskik, hvor præsten i dag først går for alteret, når selve offerttjenesten skal ske; da giver det jo mening, og præsten står dog ved sin ambon. Nej, hos os er det sikkert alteret, man ikke kan lide .... Endnu har vi dog kun eet sted oplevet det »thodbergske» ritual, hvor det ikke mere er os, der går til Herrens bord, men Vorherre, der (måske!) »går til bords med os».

Særlig på eet punkt har min kirkegang som emeritus påvirket mig: at jeg er blevet mere og mere betænkelig ved den næsten 100 % deltagelse i altergangen, som man i dag møder i vore byer. At det skulle hælde mig, der som præst på landet altid har kaldet mennesker til det bord, ja undertiden forarget mennesker dermed! Jeg kunne tænke mig, at en høj-

kirkelig præst i sådanne bysogne ville opleve, at tallet på altergæster gik tilbage, — og det ville ikke gøre noget. En ægte sakramental forkyndelse, en virkelig høj-kirkelig fejring af det hellige sakramente har altid på een gang draget og frastødt, og sådan bør det være. Jeg spørger mig selv om grunden til den strøm af mennesker op til kirkens alter, tilsyneladende helt selvfølgeligt og vanemæssigt. Jeg tror ikke, at grunden er, at man har lært, at her møder Himlen jorden som intet andet sted. Jeg tror snarere, man har lært, at det ikke er noget særligt, i hvert fald ikke noget at være bange for. Glade og fornøjede, undertiden lidt snakkende går man derop — og ned igen. Jeg vover at profetere, at denne hyppige altergang ikke vil holde! Jeg er ved at tro, at det er et symptom, at man allevegne kun synger eet vers af »O, du Guds Lam«, ja et sted har man endda helt strøget det af 1912-ritualet. Der er ikke tale om, at man nu tilbøder Lammét, der bar alverdens synder, for det når man slet ikke med det ene vers. Måske er dette også en konsekvens af den forkerte placering af disse vers i det officielle ritual. Tilbedelsen giver først rigtig mening efter indvielsen, når offeret for vore synder ligger på alteret. -

Mon det ikke er et symptom på det samme, når jeg i hvert fald ved tre lejligheder har oplevet, at man udelod takkebønnen for nadveren? Var dette hellige sakramente ikke værd at takke for, siden man havde så travlt med at komme videre til noget andet? I alle tre tilfælde var takkekollektten for nadveren erstattet med takkekollektten for den dåb, der var foregået i højmessens begyndelse. Hele dåbsfølget, der først og fremmest skulle have bedt den bøn, var ganske vist forsvundet forlængst. Er sådan noget blot udtryk for tankeløshed? Jeg tror, det skyldes det alvorlige, at nadveren er op hørt med at være det »aller helligste sakramente«, som også Luther kunne udtrykke det. Disse tre præster vidste ikke engang, at man kunne have valgt kollek-

ten til 1. søndag efter påske; så takkede man dog for både dåb og nadver. Ingen havde vel lært dem kirkens gamle orden, at de kunne have tilføjet en kollekt efter takkebønnen for nadveren. Denne bøn har jo den korte kollektafslutning, der ligefrem indbyder til at bede en kollekt mere.

At min vurdering af situationen er rigtig, bestyrkes ved, at man myldrer lige så meget op til alteret, selv om det kun er saftvand, der rækkes. Man er forlængst blevet enig med den menighedsrådsformand, der til avisen sagde: »Det er jo kun et symbol!« Anledningen var netop indførelsen af den nye skik, der i virkeligheden betyder, at man i danske menigheder igen kun får nadveren under een skikkelse — det som reformatorerne kæmpede så hårdt imod. (Vi har sandelig noget at holde Luther-jubilæum for i år!). Stedets præst modsagde selvfølgelig ikke »sin formand« i avisens samtale med dem; ganske typisk var det formanden, som avisen først henvendte sig til i det spørgsmål. I hvert fald i fem af storkommunens kirker har vi opdaget, at vi ikke kan få nadveren »efter Kristi indstiftelse«; vi har måttet »smage os frem«! At vi andre steder virkelig får sakramentet, sikrer vi os ved altid at være med ved det første bord. Kvindelige præster er der kun et par stykker af.

Min aller nærmeste kirke er en smuk, moderne romersk-katolsk, hvor jeg har været en del gange. Der oplever jeg vist en temmelig korrekt udgave af den nye romerske messe, idet præsten selv var med til at udforme den. Da jeg for en del år siden »anmeldte« denne messe (med en vis kritik, der ikke er mindre i dag) her i bladet i dens for lægfolk trykte udgave, »Herrens bord«, skrev jeg, at en af dens skikkelser kunne jeg godt bruge i Hemmet. Det bekræftes stærkt ved at se den udført her i byen; hver gang tænker jeg, at her kunne jeg egentlig godt vikariere! Måske ville jeg blot holde nogle lidt mere »katolske« prædikener, end præsten undertiden gør det her. En søndag var den

ren »lindhardtssk«, så jeg var fuld af protester! Det er forbavsende hjemligt, når præst og menighed sammen synger Faderen på den gode melodi, der hører til vort 1912-ritual! Jeg ærgrer mig over, at jeg ikke lærte mine menigheder at synge den melodi, medens tid var.

Måske kunne man få det indtryk, at denne emeritus sidder i kirken som en rigtig kritikus og måler alt med sin høj-kirkelige alen og helt glemmer at dyrke

Gud. Jeg er taknemmelig over, at sådan er det slet ikke. Mine negative oplevelser, som jeg især har berettet lidt om, har jeg fra kirker, hvor vi kun var på gæstevist og ikke behøver at komme mere. Vi er lykkelige over, at vi i hvert fald har een kirke, hvor vi altid kommer med glæde — samt et par andre, hvor vi også kan komme med en vis tryghed og være sikker på, at det er Herrens nadver, vi modtager.

Poul Ulsdal

»LOVSANG«

Katolsk salmebog til brug i Bispedømmet København.
Ansgarstiftelsens Forlag 1982. Kr. 85,40.

I AUGUST 1982 blev jeg af Re-formatios redaktør opfordret til at skrive noget i det blad, jeg i sin tid var med til at starte. Tiden er gået med overvejelser om, hvad jeg skulle skrive. Men 2. søndag i advent fik jeg den nye katolske salmebog i hænde, og dermed var emnet givet. Til min store glæde opdagede jeg, at denne nye salmebog i sig forener to traditioner og derved bliver en slags symbol på det, jeg i sin tid som høj-kirkelig præst håbede på og arbejdede for.

Salmebogen forener to traditioner. Den ene tradition er den katolske salmetradition, som har levet i den romersk-katolske kirke i Danmark siden religionsfriheden med grundloven 1849. Dens kendteste navne har været Karup, Johannes Jørgensen, Halfdan Kejser og Peter Schindler. Ikke alle salmer i denne katolske tradition har været af høj kunstnerisk lødighed så lidt som oversættelser af tyske katolske salmer. Men disse salmer var, hvad man havde i minoritetsmenigheder i et protestantisk domineret land. Disse salmer blev sunget og blev kære for katolikker, som måtte stå uforstående overfor konvertitters påstand om, at nogle af disse salmer var banale rimerier.

»Lovsang« rummer ca. 400 salmer. Det ser ud til, at alle de bedste fra den ro-

mersk-katolske kirkes danske tradition er kommet med, mens netop rimerierne er blevet udeladt.

Den anden tradition, som nu indtager sin plads i den nye katolske salmebog, er den katolske tradition, som på grund af 1500-tallets kirkesplittelse blev henvist til at leve udenfor den katolske kirke i den danske evangelisk-lutherske kirke. Denne salmetraditions kendteste navne er Kingo, Brorson, Grundtvig, Ingemann og Aastrup. Allerede i den hidtidige katolske salmebog var nogle få salmer fra denne tradition taget med, men med den nye salmebog er disse danske salmer taget til hjerte. Alt hvad der har eksisteret af katolsk tro i 400-års dansk salmetradition føjes nu ind og indtager sin berettigede plads i den sammenhæng, hvor den hører til, den katolske. Nu skal danske katolikker leve sig ind i og være med til at videregive denne store danske salmetradition, som skønt den voksede op i en protestantisk nationalkirke, dog udtrykte den katolske tro.

Rent talmæssigt kan man se, hvor stærkt denne tradition er repræsenteret. Der er 19 salmer af Kingo, 23 af Brorson, 130 af Grundtvig, 18 af Ingemann og 4 af Aastrup.

Allerede i 1966 oplevede jeg, hvordan en salme fra denne danske tradition fandt sin rette plads ved at blive anvendt

i den katolske kirke. Ved indvielsen af den katolske kirke i Frederikshavn sang vi »Kirken den er et gammelt hus«. I salmen er der en vis polemik:

»Himlenes Gud vist ej bebor huse, som hænder mon bygge». Dog: »Vi er Guds hus og kirke nu, bygget af levende stene». »Husene dog med kirkenavn ... er os som hjemmet så kære».

Ja husene, som rummer det, Grundtvig taler om, dog ikke blot flygtigt, men vedvarende. Kristus nærværende i alterets sakramente, markeret ved en tændt rød lampe, lovsynges helt direkte, men ikke af Grundtvig, men af Schindler:

»Vær priset Krist på kongestol og i monstransens gyldensol».

Traditionerne forenes. Nu kan katolikker med både Grundtvig og Schindler takke for husene med kirkenavn, der er os som hjemmet så kære, for Kristus selv er her tilstede i sit ord og i sakramentet.

Hvad skal synges ved præstevieelse i den katolske kirke i Danmark? Den nye salmebog giver to bud:

Kingos: »O Jesus præst i evighed», hvori det blandt andet hedder: »Så er en hellig myndighed lagt svage folk i hændene».

Grundtvigs: »I dag på apostolisk vis redskaber ny til Herrens pris til lys og trøst for Herrens små vi lægger vore hænder på».

Ja, naturligvis. Hvad kunne man bedre synge?

Nogle middelaldersalmer er blevet repræsenteret i to udgaver, hentet fra hver sin tradition. Arnulf af Louvains: »Salve caput cruentatum» ligger til grund for både »O hoved højt forhånet» og »O torne-kronet hoved» gendigtet hhv. af Paul Gerhard og Karup. Venantius Fortunatus': »Vexilla regis prodeunt» er hos Grundtvig blevet til »Lad vaje højt vort kongeflag» og hos Johs. Frederiksen til »Nu stævner frem vort kongeflag». I begge tilfælde kunne efter min opfattelse sidste version have været udeladt. Det er da også sket med den hidtidige romersk-katolske oversættelse af »Nu beder vi den

Helligånd». Her finder man alene den oversættelse som bruges i Folkekirken, og som går tilbage til Luther. Til gengæld er Thomas Aquinerens: »Lauda Sion Salvatorem» repræsenteret både med Johs. Frederiksens lange og ordrette gengivelse og Landstads korte. Hver har sine kvaliteter. Derfor er det godt, at begge er kommet med.

Under 12 salmer finder man Luthers navn, under to Hans Tausens. For nogle virker det nok overraskende, at Luthers reformationssalme er kommet med. Ja, »Vor Gud han er så fast en borg» står i den nye katolske salmebog. Nogle kunne vel tænke, at det må være taktik. Under krigen var sangen »Lilli Marleen» meget populær blandt tyske soldater, men de allierede huggede sangen, som blev oversat til engelsk og vandt lige så stor popularitet blandt engelske og amerikanske soldater. Den var ikke mere en tysk bekendelse. Taktikken kunne være parallel med »Vor Gud han er så fast en borg». Når katolikker synger den, mister den betydning som protestantisk bekendelse. Sagen er dog nok en anden. Går man salmen igennem ord for ord, opdager man, at den handler om modstand mod mørkets drot, som dengang og i dag forsøger at ødelægge Guds værk. Takket være menneskers synder havde mørkets drot dengang held til at splitte Guds kirke. Men salmen handler netop om, at han dog aldrig får det sidste ord, og det er jo netop det katolske, at dødsrigets porte ikke skal få bugt med Guds kirke.

Personligt forstår jeg ikke, at Boyes: »Naturen holder pinsefest» er kommet med. Den plads i salmebogen havde været bedre anvendt på f.eks. Reitans: »Der stander et hus i vort høje nord» eller Paul Gerhards og Brandts: »Skulle jeg dog være bange». Det forekommer fejlagtigt at give plads for naturrimeri og udelukke salmer af langt større kunstnerisk, kirkelig og menneskelig værdi. Der vil naturligvis være detaljer, man kan diskutere. Jeg kan berolige med, at Grundtvigs: »Tusind år stod Kristi kirke» ikke er

kommet med. Det er heri linierne forekommer:

»Tak fordi trods alle paver, ordet går og skriften står!» og »Tak, o Fader for dem alle, fra Ansgarius til Balle!»

Udover salmer rummer »Lovsang» de faste led og tekster, som bruges i messen. Der angives en række forskellige messer på latin eller dansk. Alt er ligesom salmerne forsynet med noder. Salmebogen savner to ting. Først og fremmest nye salmer og sange for børn og unge. Det gør biskop Martensen opmærksom på i det hyrdebrev, hvormed han har introduceret salmebogen. Han peger på, at heftet med børne- og ungdomssange »Musik og Sang. Pris Herren efter noder» kan udgøre et egnet supplement for børn og unge til »Lovsang».

Mange vil savne, at salmebogen kun indeholder de bønner, der har liturgisk placering, f.eks. Allehelgenslitaniets og Angelusbønnen. Derimod er der ikke som i den hidtidige salmebog bønner med til det enkelte menneskes brug. Man tør håbe, at »Lovsang» vil få et supplement i form af en bønnebog.

Men nu skal den nye salmebog bruges. I messerne kan vi nu lade alt, som er katolsk, komme til udtryk. Vi kan nu så rigeligt øse af begge katolske traditioner. Den nye salmebog vil være et nyttigt redskab. Med rette hedder den lovsang.

»I troende sjæle samles her med glæde .... Kom lad os ham tilbede .... Ja, lad os alle knæle ned for Gud!»

Per Dolmer, rektor, Dronninglund

RE-FORMATIO ÅRENE 1960-72

I 1960 indtrådte jeg i redaktionen af Re-formatio med det til følge, at jeg allerede fra 1961 stod som ansvarshavende redaktør af bladet. Redaktionen bestod i øvrigt af følgende, udmærkede medlemmer: C. B. Hansen; O. Lund Pallesen; Poul Ulsdal; Sig. Mejndor og Preben Kunst.

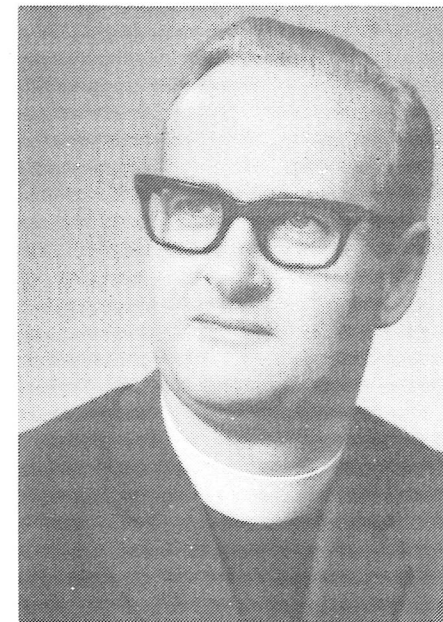
Redaktionsarbejdet foregik dels i forbindelse med det årlige Vurring-konvent, dels ved et andet halvårligt møde på skift rundt hos redaktionsmedlemmerne. Og var dette ikke muligt da ved brevveksling eller pr. telefon.

Jeg tænker tilbage på det redaktionelle arbejde mit ti-år (1961-72) med megen glæde, ikke mindst hvad angår det broderlige samvær og udveksling af gode idéer og berigende tanker.

En redaktørs arbejde består bl.a. i at lade de forskellige synspunkter i en bevægelse komme til orde, så ingen part føler sig fortrængt eller fortiet. Jeg mener, at det i det store hele lykkedes os at lade bevægelsen i dens bredde og dybde træde frem i Re-formatio. Og enhver måtte

her selvsagt svare for sig selv.

Men en redaktør har også til opgave at

Børge Riisgaard, redaktør 1960-72

lægge en hovedlinie for bladet, om han da ikke vil nedskrive sig selv til blot at være administrator. Den hovedlinie, jeg ønskede lagt, var en kirkelig forståelse af det evangelisk-lutherske og af vor danske kirke. Dette syn kom frem dels i belystende og oplysende artikler, dels i kommentarer til den folkekirkelige, danske situation, oftest skrevet af undertegnede selv.

Løs krudt, synes jeg, forekom kun

sjældent; med skarpt blev der oftest skudt, nok ikke altid helt retfærdigt, når det gjaldt personer, hvilket vi kun sjældent fik beklaget og undskyldt, som vi burde have gjort det. Hvad selve vort anliggende angår, søgte vi at føre rene linier, hvilket også i hovedsagen lykkedes efter mit skøn.

B. Riisgaard

OPBRUD?

PÅ en plads i København ligger et par jordknolde beplantet med buske med stive, stikkende grene. Ved nærmere eftersyn viser det sig at være en tillukket nedgang og et ventilationsstærkt til beskyttelsesrum indrettet under pladsen. Jord er kastet op omkring, og oven på er plantet buske. Disse er vel tænkt at skulle tjene til at hindre børns leg på bunkeren. På et skilt står der noget om, at man skal holde sig væk. Alligevel har det ikke været muligt at hindre kvarterets katte i at tage ophold på stedet og bruge det både til leg og som »det

lille sted». Den forbipasserende bemærker sig den særlige duft og tænker, at den helt bestemt ikke er buskenes naturlige frembringelse.

Det er – som det ses – ikke noget indbydende sted. I grunden minder det mest af alt om død og udslettelse. Et sted hvor frygten for bomben bestemmer menneskers tanker, ord og handlinger. Frygt er det eneste, folk er fælles om. Og sådan bliver stedet et billede på denne tids lamende frygt menneskeligt og kristeligt.

Værst er det manglende perspektiv, som livet i frygt i den underjordiske bunker, understreger: Det himmelske. Frygten for bomben kendes og mærkes. Frygten for mennesker ligeså. Det er som vor Herre Jesus siger: »I ved, at de, der regnes for folkenes fyrster, er strenge herrer over dem, og de store lader dem føle deres magt».

Men Guds-frygten?

Og så – forleden i ugen efter det gode nyt om Herren Kristi komme gennem lukkede døre sås noget lyse op derinde blandt de stikkende grene og ildlugten. Påskeliljer i fuld blomst! Perspektivet åbnet. Frygten overvundet. Liljer, der vinker og vajer over mod Guds-huset på den anden side hovedfærdselsåren, der som Rødehavet skiller mellem trældom og liv.

Bliver det mon nu til et opbrud?

Måtte Re-formatio være en sådan påskeblomst – uanfægtet af omgivelsernes undrende spørgsmål: Hvad vil du her?

Hans Chr. Christensen

EFTER DEN STORE STILHED I HIMLEN

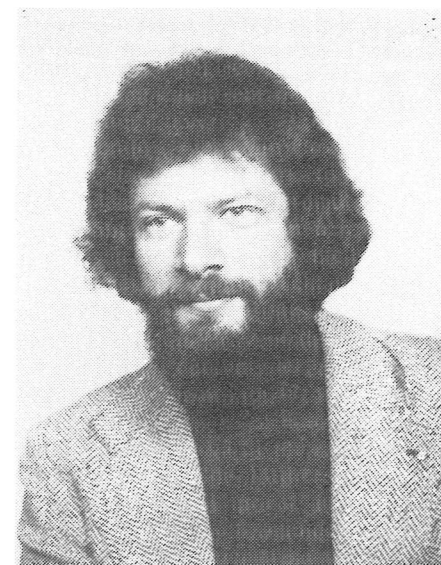
STILHED i himlen i henvend en halv time! Er det ikke det vi har oplevet i kirkens liv og i menighedernes liv, ja i den enkelte kristnes liv? Gud forholdt sig tavs. Bønnerne nåede ikke igennem. »Gud er død», lød det fra lærestole og prædikestole, »nu gælder det mennesket, og bøn er blot begyndelsen til social aktion».

Efter stilheden! En engel foran alteret i den himmelske helligdom. Han frembærer røgelse sammen med alle de helliges forbønner. Bønnerne når frem – til Gud; som en vellugt! Der er vækkelse på jorden, mennesker beder. Der er længsel efter enhed i Guds folk. Det er denne længsel og bøn, som når frem til Gud, samlet af englen.

Det er her vi står idag! Fordi kristne beder, og fordi bønnen i himlen bæres frem for Gud, skal der til at ske noget på jorden. Gud vil forene alle troende, og som én engel i himlen ofrer røgelse med alle de helliges bønner, skal kirken fornyes under ét, fornyet embede.

Jeg tror, at det, vi venter på, er, at Gud igen kalder mænd frem med apostolisk myndighed til at samle de kristne, og at det, som blev vist kirken som Herrens værk gennem de katolsk-apostolske menigheder, vil fuldbyrdes i en større fylde. Med de katolsk-apostolske menigheder oprejstes alteret, og vi så tjenesten ved alteret, nu skal hele templet opbygges.

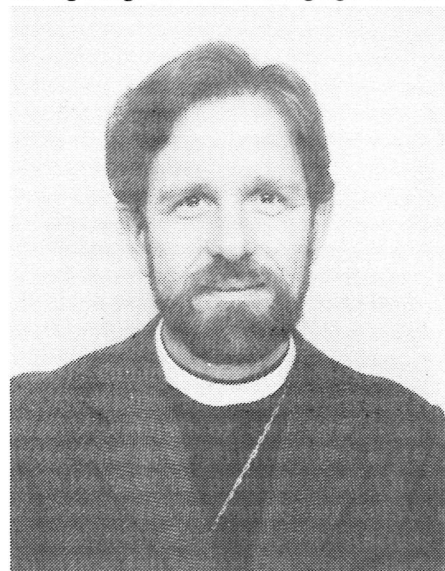
Vi får en ny vækkelse – den er begyndt. Det vil være en karismatisk-sakramental vækkelse, når den modnes. De

Ole Skjerbæk Madsen, redaktør 1980-82

katolsk-apostolske menigheder begyndte som en »karismatisk» vækkelse med tungetale og profeti og bedemøder, og det mandede ud i en kirke med én firefoldig ledelse, universelt og lokalt, og med et utal af tjenester. Gud gav dengang et mønster for kirkens liv – ikke til kopiering, men som et kald, som nu skal høres påny og finde udtryk i vor tid, så at vi i Åndens kraft og troens enhed kan møde trængslerne forud for antikristens fremtræden og stå ham imod, når han igennem 3 1/2 år regerer jorden.

Ole Skjerbæk Madsen

H. C. Christensen, redaktør 1972-77

**DERSOM NOGLE AF RE-FORMATIOS LÆSERE
HAR LYST TIL AT GIVE BLADET EN GAVE
I ANLEDNING AF JUBILÆET,
BEDES MAN BENYTTÉ GIRO 2 08 81 42**

HØJKIRKELIGHEDENS GODE GEDIGNE BLAD GENNEM 25 ÅR

GENNEM 25 år har Re-formatio været den helle i tidens strøm, hvor troskaben mod kirkens tro og praksis har kunnet overleve, og hvorfra der udgik impulser til fornyelse af vor kirke. Derfor har Re-formatio været en trøst og opmuntring for dem, der sørgede over kirkens skred bort fra dens apostoliske grund, og en inspirationskilde til fortsat arbejde for højkirkelig vækkelse.

Gennem 25 år har Re-formatio tillige været som den lille dreng i »Kejserens nye klæder» og afsløret de kirkelige koryfæers teologiske nøgenhed. Statsprotestantismen og de altid villige lakajer for tidens ideologier er gennem tiderne blevet spiddet på hvasse penne. Derfor har bladet også været en enfant terrible, en havkat i det kirkelige hyttefad, en forargelse for de pæne og en rædsel for de toneangivende. Tavshed og negligerig blev da også bladets sørgelige lod. Men kede- ligt — nej, det har det aldrig været!

For alt dette vil jeg, der har fulgt bladet regelmæssigt siden 1960, takke de skiftende redaktører og redaktionskomiteer samt bladets trofaste medarbejdere gennem de fleste af årene, hvad sats og trykning angår: Anders Studsgård. Et stort, opslidende og ofte utaknemligt arbejde har de præsteret. Tak for det! Jeg vil ikke fremhæve nogen enkelt redaktør, men blot nævne, at særligt de første år- gange virkede som en sand åbenbaring for mig.

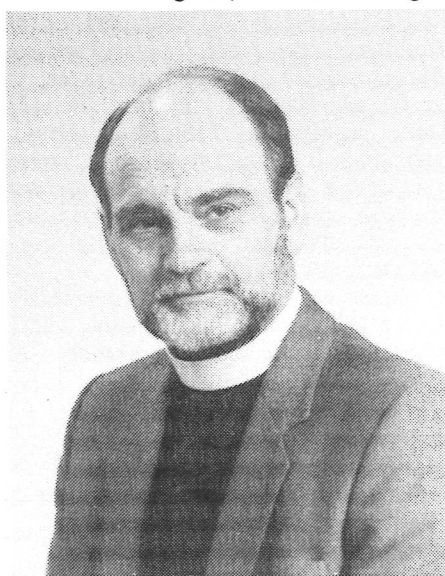
Tillad mig at fremsætte nogle ønsker for »sølvbruden»! Gid hun også i fremtiden må være såvel en helle i tidens strøm som den lille dreng i eventyret!

Gid bladet på den ene side stadig må være »Meddelelser om Kirkelig Fornyelse» i bred forstand: ikke alene informere om »Fællesskabet Kirkelig Fornyelse» og de fornyelsesbestræbelser, der foregår her og i udlandet, men også bringe gode oplysende artikler om kirkens tro og liv

og derved blive en inspirationskilde til fortsat arbejde for vækkelse i vor kirke. Her skal der hentes åndelig føde til personligt trosliv og til menighedsliv. Denne positive, opbyggelige linie er det vigtigt for Re-formatio at fastholde, og derfor bør bladet også altid indeholde en prædiken eller lignende.

Gid bladet på den anden side heller ikke bliver tandløst og drukner i pænhed: at det ikke alene informerer om tidens kætterier og gennem analyserende artikler afslører de for apostolsk og katolsk tro skæbnsvangre udviklingstendenser, men også i aktuelle kommentarer frygtløst tager stilling til tidens spørgsmål. Her skal kristenfolket advares mod nærværende og kommende farer. Gid bladet fortsat må være denne vægter på muren, der kalder folket sammen til forsvar af gudsstaden.

Sålænge vi ikke har et »Kirkeligt Magasin» som i Sverige, må Re-formatio være skrevet for lægfolk, for ikke-teologer.

Olav Fog, formand for F. K. F. fra 1979

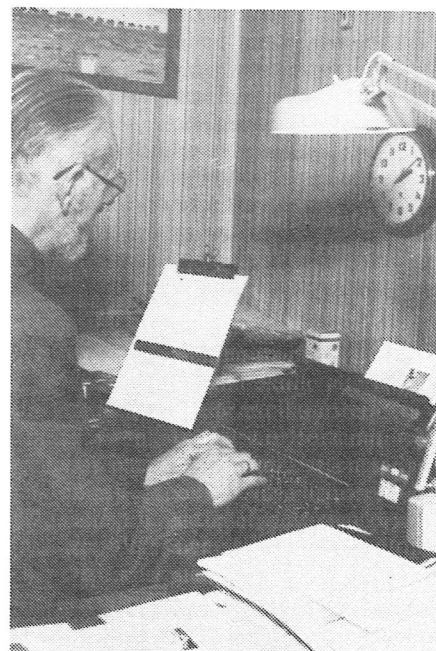
Det skal være vort udstillingsvindue ud til menighederne, ja ud til verden. Det skal være skrevet så klart, at vi ikke misforstår og tillægges handlinger og meninger, som ikke er vore. Men da vi heller ikke har noget teologisk fagblad endnu, skal der også være plads for teologiske

afhandlinger, blot de ikke dominerer. Teologien kan vi ikke undvære, for hele vort anliggende er af teologisk art.

Med disse ord lykønskes hele højkirke- ligheden med sit gode gedigne blad RE-FORMATIO!

Olav Fog

RE-FORMATIOS »TEKNISKE» AFDELING

Efter den afsluttede montering med to sider ad gangen skal det hele overføres til offset-trykplader af aluminium ved hjælp af et reproduktionskamera og en fremkaldermaskine.

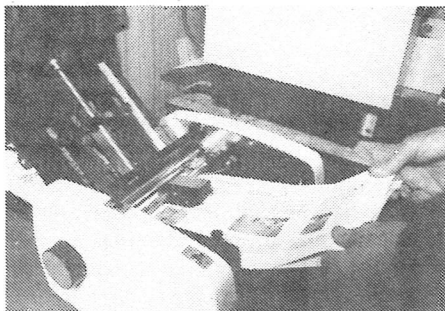
Den fremkaldte trykplade præpareres nu til trykning med fixérvæske og forstærkerlak.

NÅR redaktøren har tilendebragt sit arbejde med at samle stoffet til et nummer af Re-formatio, går manuskriptbunken til Skarrild præstegård. Her bliver al tekst først indkodet på en composer-skrivemaskine, som kan lidt mere end en almindelig skrivemaskine. Efter at der er læst korrektur på den kladde, udskriver maskinen den endelige sats med en forud valgt skrifttype. Henvend 80.000 anslag senere er satsen klar til montering sammen med overskrifter og billeder.

Så kan pladen spændes i trykmaskinen, og inden den egentlige trykning, skal der foretages en del reguleringer for at få trykket til at stå korrekt på papiret.

Næste fase i fremstillingen af bladet er bogbinderarbejdet, der starter ved falsemaskinen og fortsætter med manuel optagning, d.v.s. sammenlægning af de 5 eller 6 ark, som hører til hvert eksemplar af bladet.

Sidste del af arbejdet foregår ved hæftemaskinen, hvor der sættes to klammer i rygfasen. Og efter beskæring af den ene kant er oplaget klar til afsendelse til Århus avispostekspedition. I løbet af 2-3 dage skulle bladet ved postvæsenets gunst være ude hos læserne, som forhåbentlig ikke behøver at tænke ret meget

på, at Re-formatio også i det ydre er amatørarbejde.

Anders Studsgård

TO RELIGIONER

Kvinden og manden er i grunden meget forskellige. Forskellene når ned i de mindste celler og påvirker selv forholdet til Gud, så at kvindens gudsbillede og religion på afgørende punkter adskiller sig fra mandens. Dette mener feminist-teologen *Ulla Carin Holm* (født 1948, præst i Malmö) i den teologiske doktorafhandling, hun fremlagde ved Lunds universitet den 25. oktober 1982 (Hennes verk skall prisa henne. Studier av personlighet och attityder hos kvinnliga präster i Svenska kyrkan. 170 s. Bokförlaget Plus Ultra, Hålsingborg). Afhandlingen bevæger sig mest inden for området religionspsykologi, og i indledningen takkes psykologer, der har været forfatteren til hjælp.

ULLA CARIN HOLMs hensigt med afhandlingen er at få rede på, hvad slags kvinder, der har valgt at gå ind i den præstetjeneste, der ofte er sat spørgsmålstegn ved, og hvordan de har magtet at finde deres egen identitet som præster (s. 12). Dette munder ud i et afsluttende spørgsmål om de kvindeli-

ge præster i den svenske kirke er kommet for at blive eller kun bliver en kort parentes i kirkens historie.

Indledningsvis skriver Ulla Carin Holm i sine første kapitler, at hvis manden vil have svar på spørgsmålet om forskellen mellem mand og kvinde i religiøs henseende, så kommer man til i hendes af-

handling at savne mændene, da hun kun undersøger kvinder. Kvinden adskiller sig fra mændene til at begynde med biologisk – forskellige hormoner, forskellige sygdomme, der rammer hende og ned i de mindste celler når kromosomforskellene. Også strukturelle forskelle i den mandlige og kvindelige hjerne berøres. I opvæksten mener Ulla Carin Holm, at forskellene kommer til syne ved at drenge er mere aggressive og ensomme, mens piger hellere leger to og to og lærer at tage sig af hinanden (s. 15). Som særligt kvindelige egenskaber nævnes selvkritik, intuition, medfølelse, tilpasningsevne, fordringsløs varme, tålmodighed, ydmyghed o.s.v. (s. 21 ff). Også i religiøs henseende er kvinden og manden forskellige, så at omvendelse og bibelord indebærer noget forskelligt for kvinden og manden (s. 52 ff). I sin beskrivelse af Gud og menneskets skabelse ønsker forfatteren at opfatte Gud som tvekønnet og ikke uden køn (s. 54). I mandens og kvindens forhold spores en angst. »Det er et psykologisk faktum, at både mænd og kvinder frygter kvindens magt» (s. 30).

Hoveddelen af Ulla Carin Holms afhandling udgøres af en undersøgelse, der er foretaget blandt den svenske kirkes kvindelige præster i 1977. Af 220 kvindelige præster regnes en svarfrekvens på 63 %. Ved hjælp af spørgsmålene i denne undersøgelse undersøges de kvindelige præsters baggrund, religiøse oplevelser og udvikling, samt hvordan de har fundet en identitet. Denne undersøgelse er meget interessant og belyser på mange måder, hvem de kvindelige præster er, og hvordan de opfatter sig selv. For den videnskabelige værdis skyld kunne man have ønsket, at den sociologiske side af denne undersøgelse yderligere var blevet klarlagt. Ulla Carin Holm deler ud fra svarene på de stillede spørgsmål de kvindelige præster ind i fire personlighedskategorier – to stærke personlighedskategorier: Birgitta og Maria – og to svage: Debora og Eva. Birgitta- og Debora-kategorierne er ukonventionelle og fornyende, mens Ma-

ria og Eva er traditionsbundne. Mellem disse grupper belyses i afhandlingen forskelle og ligheder. Også aldersmæssigt findes der i vid udstrækning overensstemmelse inden for grupperne, så at Maria-gruppen domineres af kvinder født i 1926-1930, Birgitta i 40'erne, Debora i 1946-1950 og Eva i 1951-1955.

Mest opsigtsvækkende i undersøgelsen er de kvindelige præsters gudsbillede og deres forhold til Bibelen. Kun fire af samtlige undersøgte nævner Bibelen som en kilde til stærk personlig påvirkning i deres eget liv (s. 78). For den religiøse udvikling har enkelte personer og kristne grupper betydet mere. Birgitta- og Debora-kategorierne understreger påvirkningen fra litteraturen. »For alle kvindelige præster .... gælder, at synet på Bibelen som absolut autoritet har måttet vige for et historisk syn præget af relative værdier og sandheder» (s. 129). Selv om ingen direkte siger det, er det et meget moderligt gudsbillede, vi finder i undersøgelsens svar. Gud er summen af alle moderlige dyder. De bibelske gudsnavne, som taler om mandlig magt og styrke, glimrer med deres fravær (s. 122). Gud benævnes aldrig som himmelsk konge, hærskaernes Herre eller Menneskesøn. – Han kaldes ikke engang for hellig. Den svenske gudstjenestes indledningsord: »Hellig, hellig, hellig er Herren Zebaoth o.s.v.» peger på et gudsbillede, »som næsten ikke er at finde hos de kvindelige præster». Ulla Carin Holm kan derfor konstatere, at de kvindelige præsters »gudsbillede kun delvis falder sammen med den svenske kirkes» (s. 129).

Særlig bemærkelsesværdigt i undersøgelsen finder forfatteren svaret på spørgsmålet om, hvilken central plads synd og tilgivelse har i de kvindelige præsters religiøse oplevelser. Næsten samtlige i undersøgelsen savner en oplevelse af syndsbevidsthed og tilgivelse, bortset fra at denne oplevelse inden for Maria-kategorien kommer på femte pladsen blandt oplevelser, der har haft betydning for det personlige religiøse liv. Fra undersøgelsen

kan i øvrigt noteres, at få nævner nogen form for personlig krise som en vigtig faktor i den religiøse udvikling. Nogle mener ikke, at de har oplevet et åndeligt kald, hvilket er mere almindeligt inden for Birgitta-kategorien end hos Maria.

Den store majoritet af kvindelige præster har aldrig sat spørgsmålstegn ved kvindens ret til at blive præst. 13 % har ikke mødt nogen form for modstand (s. 68). Ingen i undersøgelsen har oplevet nogen form for samvittighedskonflikt på grund af Paulus' ord i Bibelen i 1. Kor. 14 (s. 70). Mere end halvdelen oplever gudstjenesten negativt, hvilket kan hænges sammen med, at de undersøgte gudsbillede »næppe overhovedet (falder sammen med) den liturgiske fremstilling af Gud som Hellig og Almægtig« (s. 129). »Hovedinteressen ligger uden for kirken. Ikke en eneste nævner som konkret eksempel, at gudstjenesten behøver at aktivere flere. I stedet reagerer de kvindelige præster mod kirkens ghattotilværelse« (s. 93).

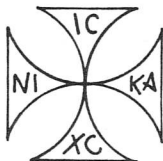
De *slutninger* Ulla Carin Holm kommer frem til i sin afhandling viser svensk feminist-teologi i sin måske mest rendyrkede form. Her drives denne teologi i sin yderlighed. To lejre tegnes, hvor den ene er åben for det kvindelige (»liberale og folkekirketilhængere«), og den anden lejr anses for at være lukket over for kvindens religion (»fundamentalister og bibeltro«). Sagligt fastslåes det, at det ikke kun er spørgsmålet om kvindelige præster, der skiller, men »et helt symbolsk system med liturgi, bibelsyn, menneskesyn og organisation«. For den, som er åben for det kvindelige, går det »ikke længere an at forsvare messetøj, bispevielser, ægteskabets uopløselighed og ikke engang Faderens monopol i himlen«.

»Det ville være underligt, om to så artsforskellige symbolske systemer kunne blive enige i samme kirke« (s. 130).

Det er godt, at Ulla Carin Holm så tydeligt har klargjort positionerne. Nu behøver ingen længere at svæve rundt i uvished om, hvad denne teologi leder til. Afhandlingens hensigt at vise noget af de kvindelige præsters personlighed og religiøse liv, kan anses for at være gjort helt og fuldt. Den læser, der havde forventet hos de kvindelige præster at finde, at de er drevet af Bibelens ord og Guds kald eller af en bevidsthed om syndsforladdens betydning for det kristne liv, bliver skuffet.

Den form for feminisme, som drives af Ulla Carin Holm, betoner så stærkt kvindens selvstændighed, at forskellene mellem kvinden og manden bliver større end lighederne, og begge to lader til at leve i to adskilte verdener med forskellige religioner. Det må i sin tilspidsede form lede til konflikt og konfrontation. Her glemmes alt det, der forener, og at ethvert menneske er indsat i et større fællesskab, hvor vi alle, kvinder og mænd, er afhængig af hinandens støtte. I en undersøgelse af menneskets religion viser forskellene sig hurtigt, ikke kun mellem kønnene, men mellem de enkelte individer. Men kristen tro er ikke summen af forskelle. Den kristne tro er fyldt af Kristus, som vil forene os i én Kirke til én menneskeslægt og frelse os alle, både kvinder og mænd. I den udstrækning mennesket selv – i stedet for Kristus – fylder troen, opstår splittelsen.

Nils-Henrik Lindblad
Oversat fra Kyrkligt Magasin 1/1983
af Flemming Baatz Kristensen

TIL KALENDEREN

HØJKIRKELIGT STÆVNE I ÅRHUS STIFT

Søndag den 5. juni 1983
i Hald kirke og præstegård

- 10.30 Højmesse ved Søren Ruager.
Frokost (medbragt mad).
- 14.15 Foredrag ved pastor Olav Fog: Kristi Kirke og Danmarks folk.
Kaffe.
- 16.30 Procession og Vesper.

På udvalgets vegne
Peter Østerby-Jørgensen

18.-24. juli. Kirkelig Familielejr (se programmet i Re-formatio nr. 2/1983, side 42).

27. august. Vi mødes ved Jægerspris Slot kl. 14 og beser slotsparken og slottet. Kl. 16.00 er der messe i Over Dråby Kirke,

Jægerspris. Herefter spisning af medbragt mad i præstegården og samtale.

10. september kl. 14.00: Festmesse i Trinitatis Kirke, København i anledning af 200 årsdagen for Grundtvigs døb.

18.-22. september: Retræte for mænd på Mariagården i Kollund.

Søndag den 6. november kl. 14.00: Kirkestævne i Sankt Jakobs Kirke, København.

Onsdag den 23. november kl. 19.30: Messe i Sengeløse Kirke med påfølgende samvær i præstegården.

NORGE

Fællesskabet Kirkelig Fornyelse i Norge har i dagene 23.-26. juni familielejr på Åpta Misjonssenter ved Farsund.

INDHOLDSFORTEGNELSE NR. 3 – JUNI 1983 – 26. ÅRGANG

<i>Knud Christensen:</i>	<i>Hans Christian Christensen:</i>
Pinse. Kom! Gud Helligånd! 45	Opbrud? 56
<i>Urban Schrøder:</i>	<i>Ole Skjærbæk Madsen:</i>
»– i går og i dag den samme, ja, til evig tid«. Ved et sølvbryllup 46	Efter den store stilhed i himlen . . .57
<i>Poul Ulsdal:</i>	<i>Olav Fog:</i>
En pastor emeritus går i kirke 48	Højkirkelighedens gode gedigne blad gennem 25 år. 58
<i>Per Dolmer:</i>	<i>Anders Studsgård:</i>
»Lovsang«. Katolsk salmebog til brug i Bispedømmet København . . .53	Re-formatios »tekniske« afdeling. . .59
<i>Børge Riisgaard:</i>	<i>Nils-Henrik Lindblad/Flemming Baatz Kristensen:</i>
Re-formatio årene 1960-72 55	To religioner 60

RESERVERET POSTVÆSENET

RE-FORMATIO

udgives af

FÆLLESSKABET KIRKELIG FORNYELSE

ANSVARSHAVENDE REDAKTØR

Sognepræst *Knud Christensen*, Kirkegade 9, 3600 Frederikssund
Telefon 02-31 03 39

REDAKTIONSUDVALG

Sognepræst *Ole Skjerbæk Madsen*, Kleinsgade 2, 1976 København V.
Sognepræst *Anders Studsgård*, Skovvænget 19, Skarrild, 6933 Kibæk
Pastor *Poul Ulsdal*, Kirkegade 88, 6700 Esbjerg
Stud. theol. *Peter Østerby-Jørgensen*, Tousvej 85, 2.tv., 8230 Åbyhøj

EKSPEDITION

Bladet koster 50 kr. årligt i abonnement
Beløbet indbetales til kassereren for Fællesskabet Kirkelig Fornyelse,
organist *Axel Madsen*, Carit Etlarsvej 5, 1.tv., 1814 København V.
Telefon 01-22 67 67   Postgiro 2 08 81 42

FÆLLESSKABET KIRKELIG FORNYELSE

FORMAND

Sognepræst *Olav Fog*, Præstegårdsvej 11, Blåhøj, 7330 Brande
Telefon 05-34 50 61

BESTYRELSE IØVRIGT

Søster *Karen Bagge*, Hørsholmsgade 22 D, 2.tv., 2200 København N.
Sognepræst *Poul Exner*, næstformand, Svanens Kvarter 19 C, 2620 Albertslund
Organist *Axel Madsen*, kasserer, Carit Etlarsvej 5, 1.tv., 1814 København V.
Sognepræst *Helge Taggatz*, sekretær, Landsbygaden 68, Sengeløse, 2630 Tåstrup
Medlemmer betaler 150 kr. årligt til fællesskabet. Dette beløb omfatter også abonnement på Re-formatio. Ægtepar 180 kr. Studerende og pensionister betaler 75 kr. for enkelt medlemsskab. Pensionistægtepar 90 kr.